

مقاصد شریعت

دکتر حسین فولادی

www.ketab.ir

سرشناسه	: فولادی دارابی، حسین، ۱۳۷۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: مقاصد شریعت/ نویسنده حسین فولادی.
مشخصات نشر	: قم: مطبوعات دینی، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری	: ۱۶۴ ص.
شابک	: 978-600-145-125-6
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۶۴-۱۶۳.
موضوع	: فقه مقاصدی (فقه اهل سنت) (Maqāsid Islamic law, Sunnites) فقه مقاصدی (Maqāsid Islamic law) اصول فقه اهل سنت Islamic law, Sunnites -- Interpretation and construction اصول فقه -- فلسفه Islamic law -- Interpretation and construction-- Philosophy ۱۶۱/VBP
رده بندی کنگره	: ۲۹۷/۳۱
رده بندی دیویی	: ۹۸۳۶۱۱۹
شماره کتابشناسی ملی	: فیا
اطلاعات رکورد کتابشناسی	

مقاصد شریعت

دکتر حسین فولادی

مطبوعات دینی

اول/ ۱۴۰۳

وزیری/ ۱۶۸

احسان/ ۱۰۰

قیمت/ ۲۰۰۰۰۰ تومان

شابک/ ۶-۱۲۵-۱۴۵-۶۰۰-۹۷۸

ISBN: 978-600-145-125-6

صفائیه، کوچه ممتاز، فرعی ۶، پلاک ۷

تلفن: ۷۷۴۲۸۴۷

WWW.MATBOODATDIDI.IR

فهرست مطالب

۲	 مقاصد شریعت
۹	 مقدمه
۱۲	 فصل ۱: مبانی و تعاریف
۱۲	 تعریف مقاصد شریعت
۱۴	 مبانی نظری مقاصد شریعت
۱۴	 مبانی فقهی مقاصد الشریعه
۱۴	 مبانی اصولی مقاصد الشریعه
۱۵	 مبانی فلسفی مقاصد الشریعه
۱۶	 فصل ۲: مقاصد شریعت و اهداف شریعت
۱۶	 فقه مقاصد مبتنی بر حکمت احکام
۱۹	 فقه مقاصد مبتنی بر کلام جدید
۳۴	 فقه مقاصد مبتنی بر کشف علل احکام
۳۶	 فقه مقاصد مبتنی بر فقه نظام
۴۴	 فقه مقاصد مبتنی بر استقراء احکام شریعت
۵۱	 فصل ۳: تاریخچه و تطور مفاهیم
۵۱	 الباقی

- ۱.۳. تحسینات (التحسينات) ۸۴
۲. تقسیم‌بندی مقاصد شریعت بر اساس حوزه‌ها ۸۴
- ۲.۱. مقاصد فردی ۸۴
- ۲.۲. مقاصد اجتماعی ۸۵
- ۲.۳. مقاصد اقتصادی ۸۵
- ۲.۴. مقاصد سیاسی ۸۵
۳. تقسیم‌بندی مقاصد شریعت بر اساس زمان و مکان ۸۶
- ۳.۱. مقاصد زمانی ۸۶
- ۳.۲. مقاصد مکانی ۸۶
۴. مقاصد عام و خاص ۸۶
- ۴.۱. مقاصد عام ۸۷
- ۴.۲. مقاصد خاص ۸۷
- فصل ۶: روش شناسی مقاصد شریعت ۸۹
- روش شناسی بنیادین فقه مقاصدی از دیدگاه شاطبی ۸۹
- درباره شاطبی ۸۹
- استقراء ۱۰۲
- طبقه‌بندی شاطبی از اهداف عالی ۱۱۰

۱۱۹	چالش مقاصد با نصوص
۱۲۰	چالش کشف مقاصد
۱۲۳	نسبت‌ها و پیوندهای مقاصد
۱۲۴	نقش عقل در نظریه مقاصد
۱۲۵	فصل ۷: ارتباط مقاصد شریعت با حقوق
۱۲۵	۱. تنظیم روابط حقوقی در چارچوب مقاصد شریعت
۱۲۶	۲. ارتباط مقاصد شریعت با حقوق خانواده
۱۲۷	۳. نقش مقاصد شریعت در حقوق عمومی و حکمرانی
۱۲۷	۴. حقوق بشر و مقاصد شریعت
۱۲۸	۵. حقوق قراردادهای و مقاصد شریعت
۱۲۸	۶. چالش‌های اجرای مقاصد شریعت در نظام‌های حقوقی معاصر
۱۲۹	نتیجه‌گیری
۱۳۰	فصل ۸: مقاصد شریعت در اقتصاد اسلامی
۱۳۰	۱. عدالت اقتصادی به‌عنوان یکی از مقاصد شریعت
۱۳۱	۲. توزیع عادلانه ثروت و منابع
۱۳۱	۳. منع ربا و نقش آن در تحقق عدالت اقتصادی
۱۳۲	۴. قراردادهای مالی اسلامی و جلوگیری از ظلم

۷. آموزش مسئولیت‌های اجتماعی و شهروندی ۱۵۶
۸. استفاده از فناوری و نوآوری در نظام آموزشی ۱۵۷
۹. نقش معلم در تربیت دینی و اخلاقی ۱۵۸
۱۰. هم‌راستایی آموزش و پرورش با نیازهای جامعه ۱۵۸
۱۱. ترویج فرهنگ پژوهش و تحقیق ۱۵۹
۱۲. تقویت هویت اسلامی و فرهنگی ۱۵۹
۱۳. نقش خانواده در آموزش و پرورش ۱۶۰
- نتیجه‌گیری ۱۶۰
- منابع و مآخذ ۱۶۲

مقدمه

مقاصد شریعت به مثابه نظریه‌ای نوین و فراگیر در عرصه فقه اهل سنت، زمینه‌ها و ریشه‌های تاریخی بس طولانی داشته و در دوران حاضر نیز پیشرفت‌ها و تحولات چشمگیری داشته است. شناخت مختصات دانشی نظریه مقاصد شریعت، دستاوردها، کاستی‌ها و چالش‌های پیش روی آن مسأله اصلی این نوشتار است. در این راستا نخست به بررسی سیر تاریخی این نظریه از آغاز تا کنون پرداخته و توجهی ویژه به دیدگاه‌هایی داشته‌ایم که به تازگی در این عرصه پا گذاشته‌اند. در ادامه فهم و نقد مقاصدی نصوص، گسترش نظریه مقاصد به عرصه‌هایی فراتر از فقه و تلاش برای ارثه فهمی نظام‌مند از دین، سه دستاورد مهم این نظریه برشمرده شده‌اند. هنگام سخن از کاستی‌ها و چالش‌های نظریه مقاصد نیز از نسبت مقاصد با نصوص، چالش کشف مقاصد، روابط و پیوندهای مقاصد با یکدیگر، نقل برجسته عقل در این نظریه و جایگاه مقاصد در منظومه دانش‌ها، به عنوان زمینه‌هایی شناخته شده‌اند که پای این نظریه در آنها لنگیده و نیازمند پرداختی جدی بدان‌ها است. در پایان این نوشتار با توجه به مختصات نظریه مقاصد شریعت، این نظریه را دارای استحقاقی با برخی آموزه‌های فقه شیعه دانسته و پیشنهاد شده است فقیهان شیعه با پژوهش‌های ریزینه‌ای در این عرصه، چاره‌ای برای کاستی‌ها و سستی‌های آن اندیشیده و از دستاوردها و چشم‌اندازهای آن بیشترین بهره را بردارند.

با آغاز قرن پنجم هجری، فقیهان اهل سنت دریافتند که شیوه‌های اجتهاد ابزارهایی محدود و کم‌توان برای پاسخ‌گویی به نیازهای تازه‌ای هستند که روابط پیچیده اجتماعی در تمدن آن روزگار اقتضا داشت. این نیازهای بی‌پاسخ‌مانده، زمینه‌ای را فراهم کرد تا فقه در آن دوره بال و پری جدید تهیه بیند و با بنا ساختن نظریه «مصلح

مرسله^۱ فقیهان به عرصه‌ای پا گذارند که آن را «ما لم یَرِدْ فیه نص»^۲ نام نهاده بودند. این نظریه خلأها و کمبودهای فقه را پر می‌کرد و فقیهان بر پایه آن می‌توانستند در موضوعاتی که هیچ نص و مدرکی در کتاب و سنت پیش رو نداشتند، اجتهاد کرده و حکم نمایند. این نظریه طولی نکشید که با برخی اصلاحات، به نظریه «مقاصد شریعت» انجامید. مهم‌ترین کسانی که در شکل‌گیری و تکامل نظریه مقاصد شریعت در قرون پنجم تا هشتم هجری نقش ایفا کردند، عبارتند از: ابوالمعالی جوینی، ابوحامد غزالی، عز بن عبدالسلام، شهاب الدین قراف، شمس الدین ابن قیم و از همه مهم‌تر ابواسحاق شاطبی.

نظریه مقاصد شریعت هم‌اکنون در محافل علمی اهل سنت جایگاهی بی‌بدیل یافته است؛ از پرداختن فقهای بزرگ ایشان به این موضوع تا نگارش پایان‌نامه‌های متعدد در این باره، اختصاص برخی واحدهای درسی رشته‌های فقه و اصول به این موضوع، تأسیس مراکز پژوهشی در زمینه مقاصد شریعت^۳، تشکیل همایش‌های علمی متعدد در این باره و بسیاری دیگر همگی جلوه‌هایی از رشد و پرافزون جایگاه این نظریه در فقه اهل سنت است، تا جایی که شاید چیزی نمانده باشد این نظریه در تن‌پوشی علمی نظیر اصول فقه خودنمایی کند.

^۱ منظور از مصالح مرسله، مصالح و منافی هستند که بدان‌ها نیاز شده و ضرورت یافته‌اند، اما نصی در کتاب و سنت که به صورت مستقیم به این مصالح پرداخته باشد، در دست نیست.

^۲ جستجوی این عبارت و همچنین عبارت «ما لم یأت فیه نص» در آثار اصولی قرن پنجم همچون فیهان جوینی و الأحکام ابن حزم موارد متعددی را بدست می‌دهد.

^۳ از جمله تأسیس «مرکز الدراسات مقاصد الشریعة الإسلامیة» ذیل «مؤسسة الفرقان» در لندن در سال ۲۰۰۶م با رهبری بزرگانی چون: یوسف قرضاوی، محمد سلیم عوا، أحمد زکی یمانی، محمد وهبة زحیلی، عبدالله بن بیه، أحمد ریسونی، أحمد حسون و برخی دیگر.